

Branko Tošović

ANDRIĆEVA
KRIOPOETIKA

Čigoja
Š T A M P A
Beograd

Izdavač
Čigoja štampa d.o.o.
Studentski trg 13, 11 000 Beograd, <https://cigoja.rs/>, office@cigoja.com

Za izdavača
Žarko Čigoja

Urednik
Žarko Čigoja

Lektorisanje i korektura
Mijana Kuburić Macura

Recenzenti
Kornelije Kvas 1970 (Beograd)
Olivera Radulović 1957 (Novi Sad)
Jasmina Vojvodić 1970 (Zagreb)

Ilustracija na koricama
<https://i.pinimg.com/originals/19/08/4b/19084bb4315bdcebf9c0a52b5ca871f6.jpg>

Štampa
Čigoja štampa

Tiraž
500

U knjizi su prezentovani rezultati istraživanja umjetničkog oblikovanja hladnoće kao (a) fizičkog stanja prirode, (b) fiziološkog, somatskog i psihičkog stanja likova u stvaralaštvu Iva Andrića (1892–1975) u okviru kriopoetike, koja se bavi umjetničkim osmišljavanjem, prikazivanjem, strukturiranjem i izražavanjem hladnoće kao (a) važnog motiva i bitne komponente književnog djela, (b) prirodne pojave, somatskog i mentalnog stanja, individualne i socijalne markacije. Monografija se sastoji od šest poglavlja. U prvom se daje tumačenje poetike i njenih osnovnih dijelova – makropoetike i mikropoetike. Drugo poglavlje donosi tumačenje kriologije, kriopoetike, kriostilistike, kriosimbolizma i kriolingvistike. Treće je posvećeno kriolizmu šest Andrićevih romana: NA DRINI ČUPRIJA, TRAVNIČKA HRONIKA, PROKLETA AVLIJA, GOSPOĐICA, OMERPAŠA LATAS i NA SUNČANOJ STRANI. U četvrtom se razmatra kriolizam pripovijedaka (130) raščlanjen na ekstrakriolizam, interkriolizam, intrakriolizam, parakriolizam i dekreolizam. Peto donosi analizu kriolizma poezije (105), šesto publicistike (136), a sedmo misaone proze (ZNAKOVA PORED PUTA). U istraživanju autor primjenjuje metod kontrastiranja i Andrićevo viđenje kriolizma dovodi u vezu sa ruskom književnošću koja je u svjetskoj književnosti najviše markirana hladnoćom, pri čemu su kao korpus izabrana djela nobelovaca: J. A. Brodskog (1940–1996), I. A. Bunjina (1870–1953), L. O. Pasternaka (1890–1960), A. I. Solženjicina (1918–2008), M. A. Šolohova (1905–1984), a takode bjeloruskog nobelovca Svjetlane Aleksijevič (1948–). U poređenja se uvode i drugi autori – austrijski nobelovac Peter Handke (1942–), publicisti Karlo Štajner (1902–1992), Mihailo Petrović Alas (1868–1943), Viktor Lazić (1985–), pisci Branko Ćopić (1915–1984), Vojislav Ilić (1862–1894), Blaže Koneski (1921–1993), Zoran Živković (1948–), Dragan Lakićević (1954–) i dr.

Tošović, Branko. *Andrićeva kriopoetika*. Beograd: Čigoja štampa, 2023. 887 s.

© Branko Tošović, Grad 2023
Sva prava zadržana.
ISBN 978-86-531-0873-1

Sadržaj

Uvod	9
Pojmovnik	11
<i>Glava 1. Poetika</i>	21
Makropoetika	27
Idiopoetika	36
Mikropoetika	38
<i>Glava 2. Kriologija</i>	47
Kriopoetika	74
Kriostilistika	89
Kriosimbolika	120
Kriolingvistika	151
<i>Glava 3. Kriolizam romana</i>	189
NA DRINI ČUPRIJA	189
TRAVNIČKA HRONIKA	195
PROKLETA AVLIJA	211
OMERPAŠA LATAS	224
GOSPOĐICA	235
NA SUNČANOJ STRANI	242
Nobelovski kriolizam	252
<i>Glava 4. Kriolizam pripovijedaka</i>	299
Ekstrakriolizam	299
Intrakriolizam	340
Interkriolizam	344
Parakriolizam	388
Legura ekstrakriolizma i parakriolizma	401
Dekriolizam	408
Kriolske paralele	418
<i>Glava 5. Kriolizam poezije</i>	467
Kriolske paralele	508

<i>Glava 6. Kriolizam publicistike</i>	613
Kriolske paralele	622
 <i>Glava 7. Kriolizam misaone proze</i>	 667
Zaključak	697
Skraćenice	725
Oznake	725
 Literatura	 727
 Predmetni registar	 779
Imenski registar	834
Registar tekstova	847
Registar likova	865
Registar geografskih naziva	869
 The Cryopoetics of Ivo Andrić (Summary)	 873
Die Kryopoetik von Ivo Andrić (Zusammenfassung)	875
Крипоэтика Иво Андрича (резюме)	877
 The Criopoetics of Ivo Andrić (Contents)	 879
Die Kriopoetik von Ivo Andrić (Inhalt)	881
Крипоэтика Иво Андрича (Содержание)	883
 Beleška o autoru	 885

Uvod

Predmet istraživanja predstavlja kriopoetika – umjetničko odslikavanje prirodne i duševne hladnoće u književnom stvaralaštvu nobelovca Iva Andrića (1892–1975) u odnosu na stvaralaštvo izabranih stranih i domaćih književnika. U kompoziciji knjige prepliću se kriopoetika (umjetničko slikanje hladnoće), kriosimbolika (znakovna funkcija hladnoće), kriostilistika (stilističko oblikovanje hladnoće) i kriolingvistika (jezički način izražavanja hladnoće) sa svojim elementarnim jedinicama: kriotemama i krionemama (kriopoetika), kriosimbolima (kriosimbolika), kriostilemama (kriostilistika) i kriolemama (kriolingvistika). U analizi se daje tumačenje kriolizma u romanima, pripovijetkama, poeziji, publicistici (esejima, putopisima, osvrtima, prikazima i sl.) i misaonoj prozi. Razmatranje kriolizma romanâ razlikuje se od osvjetljavanja kriolizma pripovijetki time što se svaki (od njih šest) tretira kao posebna cjelina (glava 3), a zbog velikog broja pripovijedaka (130) one se istražuju u kompleksu, i to po tipu kriolizma (glava 4).

Za analizu je skupljen bogat i raznorodan materijal. Obim knjige nije dozvolio da se sva građa dublje i u potpunosti analizira pa je jedan njen dio ostao bez komentara i dubljeg sagledavanja. U nedoumici šta da se izabere – da se ostave samo pojedini primjeri ili da se navede njihov što veći broj – odlučili smo se za drugo rješenje jer smo smatrali da je prikupljeni materijal u nekim aspektima značajniji od njegovog tumačenja. Takav pristup izabrali smo i u nadi da ćemo se tim izvorima vratiti u narednom izdanju ove knjige ili u nekoj drugoj studiji. A ako za to ne bude prilike, ostavićemo drugim istraživačima da to umjesto nas urade. Kako navođenje široke građe ne bi ometao analitički dio, primjere smo nastojali da dajemo u fusnotama a da u osnovnom tekstu ostanu samo oni koji su izrazito vezani za temu. Monografija predstavlja nastavak zbornika KRIOPOETIKA IVA ANDRIĆA I RUSKIH NOBELOVACA (Tošović 2020^b) i studije u njemu u kojoj smo i uveli pojam kriopoetike i šire ga predstavili (Tošović 2020^c).

Za tumačenje kriopoetike korišćen je Gralis-koprus Iva Andrića, a za poređenja sa kriopoetikom Branka Ćopića, Zorana Živkovića i Blaža Koneskog potkorpusi ovih pisaca. Uz primjere iz elektronskih korpusa ne navodi se broj strana (ali se dodaje godina pisanja ili objavljivanja). Izvodi iz originala (ako se radi o prevodu) na drugim jezicima daju se u rijetkim slučajevima.

Izbor hladnoće kao teme nije slučajan. Autor ove knjige bio je u ranome djetinjstvu zadojen mećavama Vihovića i zimama Kalinovika (nedaleko od Sarajeva). Na visoravni oko rodne kuće sudarao se studeni dah okolnih gora sa čestim vjetrovima, što je Miloš Jevtić ovako zabilježio u razgovoru sa autorom ove knjige: „Rodno selo nalazi se na oko 1.150 metara nadmorske visine. Kuća u kojoj

sam rođen, od koje puca pogled na okolne planine – Zelengoru, Treskavicu, Mašće, Leliju, stajala je na jednoj visoravni na kojoj je gotovo u svako doba dana duvao vjetar. Ljeti, kada bi se spustio mrak, nebo bi se osulo bezbrojnim zvijezdama. Legao bih tada na ćebe i u planinskoj tišini posmatrao fascinantni prizor. Nikakav vještački zvuk ne bi dopirao – samo bi noćnu tišinu probijao pokoji ljudski glas, lavež pasa, kreket žaba, ili bi se oglasila ovca, krava, ptica... Zimi bi opet zapadao veliki snijeg (koji bi i na mjesec-dva odsjekao Kalinovik od ostalog svijeta), ponekad toliko velik da bi dva i tri puta bio viši od mene. U tim zimskim danima često bi se u našoj kući skupljale komšije 'na sijelo'. Uz mezu bi se pričalo i pjevalo. Mi, djeca, posebno smo voljeli kada bi došao Ilija Ždrale, zvani Čolo, koji je bio pravi šeret i izvrstan pripovjedač. Znao je donijeti gusle i dugo na njima svirati. Ponekad bi se u tim zimskim noćima zvuci gusala i pjesama miješali sa hukom vjetra, vijavice i gladnih vukova, koji bi dolazili do pod samu kuću u potrazi za hranom. Ja bih, uz muziku takvog orkestra, obično brzo zaspao, pa bi me prenosili u hladnu susjednu sobu u kojoj bih se načas probudio, a zatim opet utonuo u san“ (Jevtić 2007: 14). U susjednom selu (Borijima) zimomoru je zaradio i opisao Rajko Petrov Nogo. Kalinovačke zime bile su bliske zimama Branka Ćopića, Dragana Lakićevića i Ivana Bunjina, a jeseni i planinske magle onima Vojislava Ilića. U posljednjoj kalinovačkoj godini školovanja došlo je ono što će biti proneseno kroz naredne jeseni i zime: *Većim delom svoga toka reka Drina protiče...* U sarajevskoj zimi (Andrićeve) Prve gimnazije odzvanjao je tihi i blagi glas Milice Milačić o hladnoj suzi marburškoj i pitanje kuda će to Jelena u visokom snijegu, studentska jesen donijela je kazivanje Nazifa Kusturice o tome zašto je u zimskoj noći gorjela Živagu svijeća..., u postdiplomskim godinama Novica Petković mentorski je hladio metapoetički zanos, a Malik Muhić poticao spoj hladne lingvistike i tople stilistike. Uslijedile su moskovske zime, snažno skricirane perom Borisa Pasternaka, slike hladnog Peterburga Josipa Brodskog, došli su doživljaji zimskih jutara Mihaila Šolohova, užasnih ljudskih sudbina u Sibiru Karla Štajnera i Aleksandra Solženjicina. Na kraju su se u sve to udjenule „čajanke“ Zorana Živkovića, ulančila „razminivanja“ Blaža Koneškog i uvukle austrijske studeni Petera Handkeava. Životne jeseni i zime ponekad su saplitale analitički korak i, ma koliko bile kočene, ostavljale su trag u tumačenju kriolizma Andrića i njegovih junaka, ali su, s druge strane, pomagale da se lakše shvati i dešifruje suština umjetničke hladnoće. U kontekstu tog subjektivnog kriolizma nastao je pokušaj naučne objektivacije poetičke studeni.

Zahvalan sam svim onima koji su mi, direktno ili indirektno, pomogli da se bavim Ivom Andrićem, zimama, vijavicama i pahuljicama u njemu, oko njega i u njegovim junacima.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41.09 Андрић И.

ТОШОВИЋ, Бранко, 1949-

Andrićeva kripoetika / Branko Tošović. - Beograd : Čigoja štampa, 2023
(Beograd : Čigoja štampa). - 887 str. : ilustr. ; 24 cm

Tiraž 500. - Pojmovnik: str. 11-20. - Beleška o autoru: str. 885-887. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija: str. 727-778. - Summary: The crypoetics of Ivo Andrić ; Zusammenfassung : Die Krypoetik von Ivo Andrić ; Резюме: Крипоетика Иво Андрича. - Registri.

ISBN 978-86-531-0873-1

а) Андрић, Иво (1892-1975) -- Мотиви -- Хладноћа

COBISS.SR-ID 118376457